

FAKULTA FINANCÍ A ÚČETNICTVÍ

pod záštitou **Ministerstva financí**
v partnerství s **Českou národní bankou**
za finanční podpory **Nadace Citi Foundation**

www.finance-edu.cz

Jak správně finančně vzdělávat dospělé

konference k finančnímu vzdělávání

Ministerstvo financí

ČNB
ČESKÁ
NÁRODNÍ BANKA

Citi Foundation

citi

pátek 25. listopadu 2011 8:30 – 18:00 hodin
Vencovského aula VŠE

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

měsíc.cz

finance.cz
První finanční informační portál

FINANČNÍ
noviny.cz

Jak správně finančně vzdělávat dospělé

konference k finančnímu vzdělávání

4. Pozitivní a negativní zkušenosti s finančním vzděláváním v zemích OECD

prof. Ing. Karel Dyba, CSc.,

velvyslanec při OECD

Jak správně finančně vzdělávat dospělé

konference k finančnímu vzdělávání

5. Efektivní formy finančního vzdělávání dospělých

prezentace výsledků výzkumu společnosti StemMARK

Marie Mališková, Citibank

Petr Gajdušek, STEM/MARK

Citi Foundation

**Jak správně finančně
vzdělávat dospělé**

konference k finančnímu vzdělávání

STEM **MARK**
MARKETINGOVÝ VÝZKUM JE DIALOG

Průzkum situace a postojů subjektů participujících na finančním vzdělávání v ČR

Kvalitativní výzkum

Marie Mališková, Citi
Petr Gajdušek, STEM/MARK

•Důvody výzkumu

- Zájem zmapovat současnou situaci v oblasti finančního vzdělávání
- Důraz na kvalitu ne kvantitu
- Nalézt příklady dobré praxe a ukázat možné cesty

•Cíle výzkumu

- Zjistit jaké významné projekty jsou v oblasti finančního vzdělávání realizovány
- Zjistit postoje odborníků k problematice finančního vzdělávání v ČR:
 - celková situace ve finančním vzdělávání
 - cílové skupiny finančního vzdělávání
 - iniciování a způsoby financování
 - komunikace projektů
 - role jednotlivých institucí

•Výběr respondentů

- Aktuálnost projektu a širší dopad
- Zacílení, komunikace a prezentace projektu

Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.

Zdroj: Ministerstvo financí - NÁRODNÍ STRATEGIE FINANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ - květen 2010, str. 11

Cílová skupina

Metodika projektu

- Zástupci institucí, které realizují významné projekty v oblasti FG, odborníci ve finančním vzdělávání
- Výběr na základě kontaktů MF ČR, ČNB, VŠE a Citi Foundation,

•Metodika

- Kvalitativní výzkum
 - 16 in depth interviews (IDI)
 - Délka rozhovoru cca 1 hod
- Workshop
 - 11 účastníků
- Terénní práce proběhly na přelomu září a října 2011 v Praze, Kladně a Brně

Poznámka:

- Tento **kvalitativní výzkum** nelze brát jako vyčerpávající přehled aktivit finančního vzdělávání v ČR. Výsledky jsou sestaveny na základě rozhovorů s vybranými představiteli daných subjektů či projektů a jsou pouze sondou do aktuální situace.

Hlavní témata výzkumu

•Výzkum se zaměřil zejména na následující oblasti:

- Vlastní projekty zaměřené na zvýšení finanční gramotnosti
- Ostatní projekty zaměřené na zvýšení finanční gramotnosti dospělých, o kterých máte povědomí
- Konkurence v oblasti projektů/programů finančního vzdělávání v ČR
- Cíle a cílové skupiny v oblasti finančního vzdělávání dospělých
- Role dalších subjektů ve finančním vzdělávání – státu, neziskových organizací, finančních institucí, jiných soukromých subjektů, médií

•Příklady konkrétních otázek:

- Který z projektů, jež jste v minulosti realizovali, považujete za nejúspěšnější? Proč?
- Na které cílové skupiny obyvatelstva by se mělo úsilí institucí působících v oblasti finanční gramotnosti především zaměřit?
- Jakou roli by měly sehrát banky, pojišťovny a další komerční finanční instituce (např. finanční poradci) při zvyšování finanční gramotnosti? Jak by se na tom měly konkrétně podílet?

Účastníci výzkumu

•V rámci výzkumu bylo osloveno 15 organizací a institucí a jedna soukromá osoba:

- AISIS
- Bankovní asociace
- Člověk v tísni
- Cashflow 101
- COFET
- CSR Consult
- Ekonomicko-správní fakulta MU Brno
- Junior Achievement
- Autor knihy „Ekonomická a finanční gramotnost“
- MPSV
- Sdružení pro probaci a mediaci v justici
- Pořad ČT 1 Suma sumárum
- Poradna při finanční tísni
- Prosperita
- Sdružení českých spotřebitelů
- Server bankovnipoplatky.com

Účastníci výzkumu - popis hlavních aktivit

•AISIC

- Projekt „**ROZUMÍME PENĚŽŮM**“ – finanční vzdělávání pro školy.
- Hlavní aktivitou projektu je školení pedagogů v práci s metodickým materiálem.
- V rámci projektu vznikl také **KLUB ŠKOL „Rozumíme penězům“**, kde školy diskutují a aktualizují celý program.

•Cashflow 101

- Studentská organizace při VŠE využívá k finančnímu vzdělávání soutěž od Roberta Kiyosakiho Cashflow 101, celoročně v rámci pravidelného setkávání **v klubu Cashflow** na VŠE pro studenty a jednou za rok při **MISTROVSTVÍ ČR v Cashflow 101** otevřeném pro veřejnost.
- Pořádá také **PŘEDNÁŠKY známých osobností** z podnikatelské sféry na VŠE.
- Organizace funguje již třetím rokem, mistrovství se každý rok zúčastní kolem 150 lidí, celoroční aktivity osloví stovky studentů.

•COFET

- „**MALÁ FINANČNÍ GRAMOTNOST**“ (Pomoc dlouhodobě nezaměstnaným na Ostravsku a Mostecku – prevence předlužení a jak z předlužení) projekt zaměřený na dlouhodobě nezaměstnané na Mostecku a Ostravsku, kterým prošlo cca 2700 lidí.
- Publikace „**UŽ NIKDY DLUŽNÍKEM**“ a „**SLABIKÁŘ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI**“.
- **DIVADELNÍ PŘEDSTAVENÍ**, projekt **FINANČNÍ GRAMOTNOST PRO DĚTSKÉ DOMOVY** a mnoho dalších.

Účastníci výzkumu - popis hlavních aktivit

•CSR Consult

- „**ABECEDA RODINNÝCH FINANČÍ**“ - projekt původně z Polska a Slovenska je specifickým programem šíření finanční gramotnosti v rámci komunit. Program poskytuje grant lidem z komunit (klub, organizace, atd.) na vlastní vzdělávací projekt v dané komunitě.
- „**FINANČNÍ KOMPAS**“ - tento projekt je zaměřen na finanční vzdělávání pro pracovníky občanských poraden, kteří často pracují s tematikou předlužení.

•Česká bankovní asociace

- Vedoucí úloha v projektu **WEBOVÉ STRÁNKY financnivzdelavani.cz** - profilový popis produktů na finančním trhu a životních situací související s využíváním finančních produktů, společný projekt asociací působících v rámci českého finančního trhu a MF.
- V rámci projektu webových stránek je významný projekt vzdělávání pro učitele ZŠ, možnost stáhnout si a využívat **METODICKÉ VÝUKOVÉ LISTY**.

•Ekonomicko-správní fakulta MU Brno

- V rámci **INSTITUTU PRO FINANČNÍ TRH** pořádá Ekonomicko-správní fakulta MU v Brně **semináře a konference** na téma finanční gramotnost pro studenty a učitele občanské výchovy.
- Hlavní aktivitou institutu jsou **ZKOUŠKY ZPŮSOBILOSTI NA FINANČNÍM TRHU**, jejichž pravidla určuje ČNB v souladu s vyhláškou o odbornosti osob. Institut zkoušku realizuje a garantuje její nezávislost. Výstupem zkoušky je **CERTIFIKÁT odborné způsobilosti na finančním trhu**.

Účastníci výzkumu - popis hlavních aktivit

•Junior Achievement

- Celosvětově působící nezisková organizace v ČR založená Tomášem Baťou se zaměřuje především na praktickou **PODPORU PODNIKAVOSTI a podnikání** na školách.
- Organizace implementuje a podporuje tzv. **STUDENTSKÉ SPOLEČNOSTI**, v rámci kterých studenti SŠ zakládají projektové týmy a pod vedením vyškoleného pedagoga rozvíjejí reálnou podnikatelskou činnost. Programem projde cca 2500 žáků za rok.
- e-learningový projekt „**POZNEJ SVÉ PENÍZE**“, jehož cílem je pomoci mladým lidem naučit se spravovat své finanční prostředky.
- **WEBOVÝ PORTÁL www.bankovnigramotnost.cz**, který poskytuje komplexní informace o bankách, bankovních produktech a jejich fungování, jehož součástí je **software „BANKY V AKCI“**, který simuluje řízení banky.

•KA Production

- **Televizní pořad „SUMA SUMÁRUM aneb Kde jsou mé peníze“** je součástí multimediálního projektu (pořad na ČT 1 je následován diskuzí na stejné téma na ČT 24), který si klade za cíl **otevřít širší diskuzi na téma FG**.
- Na základě reálných příběhů je názorně **představována problematika financí** a jejich správy v současné společnosti, diváci se tak seznamují s principem fungování jednotlivých finančních produktů.
- Vznik pořadu byl inspirován mimo jiné **knihou Roberta Kiyosakiho „Bohatý táta, chudý táta“**.

Účastníci výzkumu - popis hlavních aktivit

• Ministerstvo práce a sociálních věcí

- **CYKLUS SEMINÁŘŮ k finanční gramotnosti** - autobus objížděl odlehlejší lokality regionu a semináře, podobně jako pojízdná samoobsluha, přivezl přímo do obcí, kde je situace z hlediska nezaměstnanosti a předluženosti nejobtížnější. Celkem 104 seminářů v 71 obcích přineslo cca 3700 lidem základní informace z oblasti FG formou celodenního školení.
- V roce 2011 začal vznikat projekt „**ZALOŽENÍ A ROZVOJ SYSTÉMU PORADENSKÝCH SLUŽEB v oblasti finanční gramotnosti na ÚP ČR**“ se záměrem sjednotit úsilí ÚP o finanční vzdělávání.

• Poradna při finanční tísni

- **ODBORNÉ PORADENSTVÍ** především občanům, kteří jsou v situaci předlužení. Finanční vzdělávání je až sekundárním efektem (poradenství při řešení konkrétní situace klienta), popř. aktivitou (**SEMINÁŘE** pro veřejnost, školy, sociální pracovníky i podniky).

• Prosperita

- **VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY** pro širokou veřejnost, zejména však drobné podnikatele, OSVČ a lidi, kteří mají o podnikání zájem. Tématy vzdělávání jsou např. jak se uplatnit na trhu, rozvoj podnikatelských dovedností a schopností poznat, vyhodnotit a využít podnikatelskou příležitost.
- Program se zabývá otázkou podnikání z hlediska financí, marketingu, práva, komunikace a účetnictví.
- **FILMY o úspěšných českých podnikatelích**, jako inspiraci pro lidi, kteří plánují podnikat.

Účastníci výzkumu - popis hlavních aktivit

•Server bankovnípoplatky.com

- **SERVER**, který nabízí praktické služby pro občany týkající se finančních institucí, zejména **KALKULÁTOR BANKOVNÍCH POPLATKŮ** (srovnání poplatků u bankovních účtů) a další **informace o produktech bank, novinkách na trhu a o možnostech a právech klienta**.
- PR akce k této aktivitě je „**ANKETA O NEJABSURDNĚJŠÍ BANKOVNÍ POPLATEK**“.
- Soutěž „**IDEÁLNÍ BANKA 21. STOLETÍ**“, kde studenti všech typů škol navrhují, jak vylepšit služby bank; klientský on-line rating bank „**VSTŘÍCNÁ BANKA**“ a další.

•Sdružení českých spotřebitelů

- Kampaň „**PODEPSAT MŮŽEŠ PŘEČÍST MUSÍŠ**“, jejímž hlavním cílem bylo přimět spotřebitele k tomu, aby četli smlouvy, které podepisují a celkově se chovali zodpovědně při hospodaření s rodinným/osobním rozpočtem.
- „**PODVODY V E-BANKOVNICTVÍ**“ - tiskový materiál a semináře.
- e-learningová aplikace „**VYŠŠÍ FG K LEPŠÍ OCHRANĚ PENĚŽ**“.

•Sdružení pro probaci a mediaci v justici

- Zvyšování finanční gramotnosti formou **KURZŮ, BESED a INDIVIDUÁLNÍ PORADENSKÉ PÉČE**.
- Provozuje **MOBILNÍ PORADNY** ve věznicích a probačních a mediačních střediscích.
- Iniciovalo projekt **ALIANCE PROTI ZADLUŽENOSTI** – otevřenou platformu odborníků ze státních institucí a nestátních neziskových organizací s cílem navázat na obdobné aktivity, zkušenosti a analýzy všech partnerů, kteří se předmětnou problematikou zabývají.

Účastníci výzkumu - popis hlavních aktivit

•Člověk v tísní

- **PROGRAMY SOCIÁLNÍ INTEGRACE** - formou individuálního přístupu radí a řeší akutní problémy sociálně slabých a vyčleněných týkající se např. rodinných rozpočtů.
- **MEDIÁLNÍ KAMPANĚ** zaměřené například na podmínky „predátorského“ úvěrování, instrument rozhodčí doložky apod.
- **VYMÁHACÍ KALKULAČKA**, která umožňuje, aby si každý mohl spočítat, kolik zaplatí na vymáhacím procesu.
- **PROJEKT RETROSTIPENDIÍ** - program pro děti, jejichž rodič má nejvýše ZŠ, spočívající v tom, že pokud dítě úspěšně ukončí 1. ročník střední školy, může rodina čerpat po dobu chození do 2. ročníku stipendium.
- **VZDĚLÁVACÍ AKTIVITY, semináře a workshopy** zaměřené na finanční gramotnost pro ZŠ i SŠ, např. **workshop Čes' t la vie**, v jehož rámci mají děti možnost vyzkoušet si různé životní strategie.

•Autor učebnice „Finanční a ekonomická gramotnost“

- Cílem **UČEBNICE „Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia“** bylo vytvořit věcně správnou, aktuální a především na školách použitelnou učebnici, která by byla jak metodicky atraktivní pro učitele, tak i zábavná pro žáky.
- Autor pořádá **SEMINÁŘE PRO UČITELE**, na nichž je učebnice, jakož i celé téma finanční gramotnosti, obsahově a metodicky představena.

Hlavní zjištění

Celková situace v oblasti finanční gramotnosti

- Potřeba vyšší úrovně finanční gramotnosti souvisí především se **stále větší provázaností občanů s finančními institucemi** a jejich produkty (zejména různými typy úvěrů) a s **absencí** významnějšího **systematického vzdělávání** v této oblasti v rámci všech stupňů školství v předchozích letech.
- Potřeba finanční gramotnosti je zřejmá zejména **v oblastech s nízkou zaměstnaností** a s **vyšším výskytem sociálně ohrožených skupin** (Mostecko, Moravskoslezský kraj, atd.), týká se však celkově **všech občanů napříč věkem i společensko-ekonomickým stavem**.

Hlavní zjištění

Zacílení a motivace ke zvyšování finanční gramotnosti

- Cílit zejména na:
 - ☐ **Děti a mládež** v rámci standardního vzdělávání (ZŠ, SŠ, VŠ)
 - ☐ **Dospělé**, především ty, kteří jsou **ohrožení předlužením/insolvencí** (zejména sociálně slabší skupiny obyvatel, nezaměstnaní, nefunkční rodiny, osoby po výkonu trestu odnětí svobody, lidé v blízkosti důchodového věku.)
- V případě **dospělých** motivaci určuje **aktuálnost ohrožení finančními problémy**, popř. zájem o danou oblast.
- **Dospělé** lze dle motivace **rozdělit do tří základních skupin**:
 - ☐ občané s akutním problémem předlužení/insolvence
 - ☐ občané, kteří jsou těmito problémy ohroženi
 - ☐ občané, kteří mají zájem zvyšovat svou finanční gramotnost.

Hlavní zjištění

Jak a proč vznikají projekty v oblasti finanční gramotnosti

■ Hlavní iniciátoři

- ☐ Banky/finanční instituce
- ☐ Evropská unie – grantová politika
- ☐ Vlastní iniciativa
- ☐ Veřejná správa

■ Nejčastější financování

- ☐ Komerční subjekty
- ☐ Fondy EU

Jak jsou projekty v oblasti finanční gramotnosti komunikovány

■ Mediální projekty

- ☐ projekty předurčené přímo k mediální komunikaci, např. TV pořad „Suma sumárum aneb Kde jsou mé peníze“, internetový server bankovnipoplatky.com

■ Klasické vzdělávací projekty

- ☐ zadání a realizace v rámci klasických vzdělávacích projektů, medializace je pouze součástí celého projektu, formy komunikace jsou např. tiskové zprávy, tiskové konference, výroční zprávy, promo materiály

Hlavní zjištění

Spolupráce v oblasti finanční gramotnosti

- Způsoby spolupráce mohou mít nejrůznější podobu – ať už na úrovni realizátorů projektů (např. Sdružení pro probaci a mediaci v justici <=> Člověk v tísni) či spolupráce mezi komerčním subjektem/sponzorem a realizátorem (např. Citibank <=> Junior Achievement).
- V některých případech spolupracuje na jednom projektu více subjektů jak ze sféry NNO, veřejné správy, tak i ze strany komerčních institucí.

Role finančních institucí - očekávání

- **Kromě finanční podpory** by finanční instituce měly participovat **v roli odborných konzultantů** a informovat o důležitých tématech (např. struktura finančních produktů). To vše při současné **eliminaci propagace vlastních produktů**.
- Měly by klást důraz na **maximální transparentnost**, jednoduchosti a srozumitelnosti smluv (popřípadě jejich vysvětlení) a **minimalizovat nátlak** na zákazníka.

Mnoho odpovědí, ještě více otázek

■ **Odpovědi – potřeba**

- ☐ Finanční vzdělávání je aktuální pro všechny vrstvy obyvatelstva
- ☐ Konzistentní, systematický a dlouhodobý přístup ke vzdělávání
- ☐ Nejčastější iniciátoři jsou finanční instituce
- ☐ Nastavení jasných pravidel

■ **Otázky – další kroky**

- ☐ Jednotná metodika a účinné nástroje, tématické zaměření
- ☐ Jednotná a schválená terminologie a zdrojová data, jejich centralizace
- ☐ Nástroje evaluace